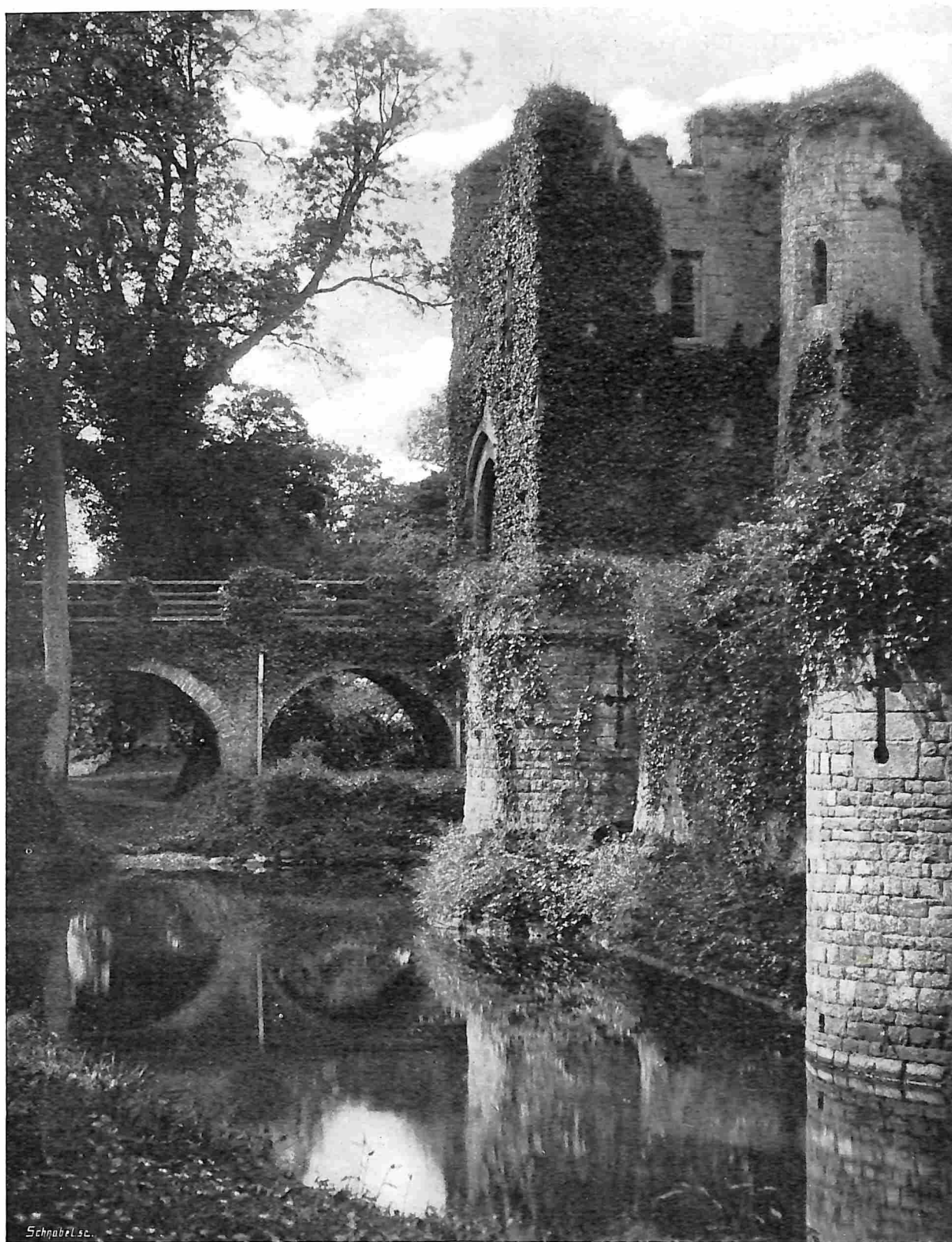

BUITEN

4^E JAARGANG N^O. 34

ZATERDAG 20 AUGUSTUS 1910.

oud-engeland. RAGLAN CASTLE. WESTZIJDE.

INHOUD:

OVERZICHT VAN DE WEEK	BLZ. 398
AAN ZEE, DOOR GEERTRUIDA CARELSEN.	398
EEN NIEUW BOEK, DOOR A. BIENFAIT	399
STEMMING (GEDICHT), DOOR MIEN VERMEULEN-DUINKER	399
oud-Engeland, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 397 EN 400-403
DE STEENMAN, NAAR HET ZWEEDE SCH, VAN AUGUST STRINDBERG	BLZ. 403
GROOTE VACANTIE OP DE LAARDER HEIDE, GEÏLLUSTR.	405
EEN MOOIE NIEUWE PLANT, DOOR E. TH. W., GEÏLLUSTR.	407

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij, ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

OVERZICHT VAN DE WEEK.

8 AUGUSTUS. In een ijzergieterij te Malaga werden door het springen van een ketel 22 menschen gedood en 7 gewond.

9 AUGUSTUS. De Amsterdamsche zwemmer Ed. Meijer zwemt in 7 uur de Zuiderzee over van Stavoren naar Enkhuizen, een afstand van 22 K.M.

Moordaanslag op Gaynor, burgemeester van New-York, terwijl hij op het punt stond naar Europa te vertrekken. Gaynor wordt ernstig gewond, de dader wordt gearresteerd.

Het tweede traject van den door de *Matin* uitgeschreven vliegwedstrijd over het Oosten van Frankrijk, de étape Troyes-Nancy, een afstand van 150 K.M., wordt afgelegd door drie deelnemers, Leblanc, Aubrun en Legagneux.

Groote werkstaking der kleermakers te New-York.

Opening van het Vrijhandelcongres te Antwerpen.

10 AUGUSTUS. Kolonel J. P. Michielsens benoemd tot chef van den generalen staf van het leger in Nederlandsch-Indië.

Algemeene vergadering der Friesche Maatschappij van Landbouw.

Eerste vlucht van Jan Olieslagers op het vliegterrein te Helpman bij Groningen.

Hanzefeest te Bolsward, ter herdenking van het feit, dat het stadje in 1549 door keizer Karel V in het Hanzeverbond werd bevestigd.

Begin van de uitsluiting op de scheepswerven in verschillende steden van Duitschland.

De 100^e gedenkdag van Cavour's geboorte feestelijk gevierd in Italië.

Gevecht te Lyon tusschen twee valsche munters en politieagenten, waarbij een agent wordt gedood.

11 AUGUSTUS. In een gezin te 's-Gravenhage worden alle leden ziek door het eten van vergiftige champignons; twee kinderen sterven.

De derde étape van den vliegwedstrijd over het Oosten van Frankrijk, het traject van Nancy naar Mezières-Charleville, wordt afgelegd door Leblanc en Aubrun.

De Amerikaan Drexel slaat te Lenark in Schotland het hoogterecord voor vliegmaschinen door een vlucht van 6750 voet (circa 2200 M.)

Volgens bericht uit Tokio zijn door overstromingen ontzettende verwoestingen aangericht in Japan. Geheele steden en dorpen zijn weggespoeld en een groot aantal menschen om het leven gekomen.

12 AUGUSTUS. Einde van de staking en uitsluiting te Enschede, die 1 Mei begonnen was. Het werk zal op 16 Augustus hervat worden.

De „Hollandia” van de Koninklijke Hollandsche Loyd komt in het Kanaal tijdens mist in aanvaring met de „Sparta” van de Hamburg-Amerikaalijn. Beide booten worden beschadigd, de „Hollandia” loopt te Southampton binnen, de „Sparta” wordt te Portland binnengebracht.

14 AUGUSTUS. Verschrikkelijke brand op de Brusselsche Tentoonstelling, waardoor de schoonste afdeelingen werden ver-

woest en een schade van honderde millioenen francs worden aangericht. De Nederlandsche afdeeling bleef gespaard.

Ernstig spoorwegongeluk in Frankrijk: bij Saujou rijdt een pleziertrein op een goederentrein, waardoor 37 menschen gedood en 35 gewond werden.

AAN ZEE.

WAT is het toch dat t' allen tijde. Hetzij zij droevig zijn of blijde. Ons menschen trekt naar zee en strand? Dat ons het groen van parken, tuinen Verlaten doet voor kale duinen. Met dorre helm en vlottend zand? Wij zijn geen visschen, robben, meeuwen. Op 't strand behooren wij niet tehuis. — Toch klinkt voor 't menschenoor, sinds eeuwen. Een lokstem in het golfgeruisch....

„Als je het land hebt, ga dan naar de zee!” schreef eens iemand aan een vriend.

Maar ook zonder in den min-wenschelijken en min-aanbevelenswaardigen toestand te verkeerren, waarmee hier de geadresseerde vermoed werd behept te zijn, zal menig een er wél bij varen, af en toe de zee te bezoeken; alleen maar om de eenvoudige reden, dat zij, in letterlijken zin, niet het land is.

Dit is, wat men noemt: een waarheid als een koe, of een os. Maar als runderen zulke volkomen domme dieren waren, zouden de wijze Grieken aan hun opperste godin geen „runderoogen” toegeschreven hebben. Deze koe althans, — of wel deze waarheid — heeft een helderen blik op de dingen. Zij bedoelt: dat het genot van aan zee te zijn, in hoofdzaak een negatieve zijde heeft.

Stel dat gij ergens, bij 't beklimmen van een duintop of een dijk, onverwachts de zee in 't oog krijgt. Is u dat niet, in zijn soort, een even weldadige verrassing als het was voor Xenophon's beroemde tienduizend Grieken? En roept gij niet onwillekeurig: „o kijk, de zee!” in gewoon hollandsch precies gelijkstaand met hun klassiek: „Thalatta, thalatta”?

Voor hen was het zien van de zee een praktische uitkomst, de hoop op behoud, de waarschijnlijkheid van eerlang hun vaderland te zullen bereiken, het einde van een lange ellende. Voo, ons is het in den regel alleen maar een geestelijke ontspanning, een rust na vermoeienis op veel kleiner schaal, maar daarom dikwijls niet minder welkom.

In plaats van de ontelbare kleinigheden die op het land, in het dagelijksch leven, onze aandacht onder elkaar plegen te verdeelen, staan wij hier eensklaps tegenover een wijd uitgestrekt watervlak, zonder andere verdeling dan in voortdurend beweeglijke golven. Onze eerste indruk is steeds: ruimte. Alle tellen, alle weten, alle berekening houdt hier op, is vergeefs, gaat boven onze kracht. En terwijl anders, te midden van de dingen van het land, dit besef iets onaangenaams is, ondervinden wij het als een weelde, ons klein te voelen tegenover deze groote zee, die niet het land is.

Zeker, de zee heeft zonder twijfel hare sterk positieve zijden. Adres de scheepvaart, en de vischvangst en al wat daarmee samenhangt; plus het baden in zee, als gezondheidsmaatregel. Maar aan dat alles denken wij het minst in het genotrijk oogenblik dat wij de zee ontmoeten: het ruime sop, waarvan wij den vochtigen geur inademen met de longen, en de onafzienbare atmosfeer drinken met onze ziel. De sleutel tot het geheim dezer aantrekkingskracht ligt eenvoudig in de rund-achtige waarheid, hier boven vermeld.

Ik spreek nu niet van „op zee”-zijn, met al de daaraan verbonden gevaren en voor velen minder verkwikkelijke aandoeeningen, maar van het „aan zee”-zijn: het aanschouwen der ontmoeting van water en land. Voor zoover het geen ingenieurswerken geldt, is de mensch daarbij passief. En merkwaardig is dat, naarmate wij er naar kijken, onze stemming passiever wordt, in tegenstelling met de activiteit, die het opmerkzaam kennismaken van land-dingen opwekt. Wie op het strand niets bepaalds te doen heeft, neemt allicht tijdelijk notitie van de schippersbedrijvigheid, hetzij die om visch, garnalen, of alleen maar schelpen draait; of amuseert zich met de drukte aan een zeebadplaats eigen. Doch van lieverlede doet de zee zelve haar oppermacht gelden. Gelijk zij meestal door haar ruischen boven de muziek van de best bezette badhuiskapel uit hoorbaar is, zoo dringt haar gansche wezen zich ook telkens aan ons op, over al wat rondom ons aan haar grensgebied gebeurt. Och, zeg niet dat het wereldsche gedoe van een badplaats u het zeegenot berderft! Staat het u tegen, loop dan eenvoudig een paar honderd passen verder en gij zijt weer met de zee alleen. Maar zelfs midden tusschen badstoelen en tentjes en koetsjes, behoudt zij den boven- toon. Midden tusschen mondain gebabbels van modieus uitgedoste heeren- en dames, kunt gij gemakkelijk alleen naar haar luisteren. Midden tusschen wandelaars, die voornamelijk denken aan het persoonlijk effect dat zij maken, handhaaft zich de zee, hetzij rustig of woelig, grauw of zonnig, als de onbetwistbare plaatselijke hoofdpersoon.

De eenige factor, waarmee zij, in volmaakte eensgezindheid, steeds bereid is haren invloed op onze stemming te deelen, is:

het even ruime uitspannel boven haar. Zeker, in een vlakte als die wij bewonen, is gelegenheid te over om ook boven land den aanblik van een groot stuk lucht, een alleen door den verren horizon begrensd zwerk te genieten. Maar dat is toch iets anders. Dan wordt heel licht onze aandacht in beslag genomen door allerhande, op zich zelf heel belangrijke voorwerpen. Daar zijn weiden en wegen, en vaarten; koeien, schapen en paarden; huizen en kerk- of fabrieks- of watertorens; en niet elk heeft er den slag van, met Emerson te beseffen: dat het beste deel van ieder landschap datgene is, wat niet staat ingeschreven bij het kadaster. Daar bewegen zich spoortreinen en rijtuigen en vrachtwagens, en auto's en fietsen, en voetgangers, in wie wij van verre kennissen meenen te herkennen; en de lucht dient alleen als achtergrond of hoogstens als weërbeheerscher. Doch aan zee: daar spreekt zij even krachtig als het water zelf.

Wat beiden-samen ons dan eigenlijk te vertellen hebben, in een taal die geen woorden noodig heeft om indrukwekkend te zijn?

Dat is ook alweer, voor een deel, negatief. Zij zeggen eigenlijk zelf niets, maar wekken allerlei latente dingen in ons op. Door sympathie, door medetrilling.

Ik kan dit niet duidelijker zeggen dan door op de vraag, waarmee ik aanving, een andere te doen volgen:

Zou dat niet zijn wijl in ons wezen
Iets is, dat op de golven lijkt, —
Dat vaag en vloeibaar is als dezen,
En onnaspeurbaar komt en wijkt?

En dan waag ik, bij wijze van antwoord:

Gelijk de zee, gelijk de golven,
Onvolgbaar door elkaar bedolven,
Zoo zijn, in 't diepst van ons gemoed,
Die teêrste en zonderlingste krachten
Waaruit de kiemen van gedachten
Ontspruiten, eer gij 't zelf bevroedt.
Vrij als op 't strand het spel der baren,
Is, onbepaald door 's werelds loop,
Voor wie die gave in eer bewaren,
't Spel der verbeelding en der hoop.
Zoo wordt, in zijn ontstaan, genoten,
De stroom van 't menscheijk genie,
En vroomheid, in geen leer omsloten,
Maar eeuwig-vloeibare poëzie!

GEERTRUIDA CARELSEN.

EEN NIEUW BOEK.

THE IDEAL GARDEN, door H. H. Thomas,
editor of the „Gardener”.

TOEN ik dit boek, dat pas is uitgekomen, in handen kreeg en doorbladerde, trof mij het eerst een afbeelding van den vijver in den botanischen tuin te Kew bij Londen, waar de welig bloeiende roos Dorothy Perkins den vijverrand met festoenen van bloemen omgeeft.

De kleine rose roosjes weerspiegelen zich in het water, zoodat een dubbele rand van bloemguirlanden het water omlijst. Daarboven de groote vazen met margrieten gevuld, en het mooie geboomte van den ouden tuin op den achtergrond.

Een tweede illustratie geeft den vijver van Wisley met donker paarse Iris omzoomd en heldere toeven van Rhododendrons tegen het jonge lentegroen.

Het is geen wonder, dat deze beide plaatjes mij het meest boeiden, omdat ik zelf deze ideale beplanting van waterkanten gezien heb en zij mij nog frisch in het geheugen zijn.

Toch wil ik over deze twee afbeeldingen niet lang uitweiden, omdat dit boek bijzonder geschikt is om in handen van leken te komen en een beschrijving van dergelijke bloemenweelde een eenvoudigen bloemenliefhebber licht zou afschrikken.

Wat mij aantrok in dit boek is, dat daarin de parken wel genoemd worden als een veelbelovend ideaal, maar dat de eenvoudige cottage, begroeid met Clematis montana en frissche zomerzaailingen op den voorgrond, als uitgangspunt werd genomen.

Hoe sierlijk en weelderig de afbeeldingen van Wisley en Kew ook zijn, een artistieke indruk dan de eenvoudige cottage met haar harmonieuze kleuren, kunnen zij niet geven.

Het boek is vol van eenvoudige, praktische wenken voor den kleinsten tuin en daarnaast, als een opwekking om het ideaal steeds hoog te houden, afbeeldingen van mooie stijltuinen en breed opgevatten aanleg.

Een lang hoofdstuk is gewijd aan de rozen, want „een tuin zonder rozen is als een ring zonder edelgesteente”; een tweede hoofdstuk handelt over ruikende bloemen en bladen en daarin speelt natuurlijk de zoozeer inheemsche en zoo geliefde lavendel in dit Engelsche boek een groote rol. De lavendel is het echter niet alleen, die aan onze gunst wordt opgedrongen; Thijm en Verbena, de Mirte en het citroenkruid, de Dictamnus en de wilde roos (de Engelsche Sweetbriar), worden in herinnering gebracht. Het denken alleen al aan deze planten, vereenigd met de geuren van Jasmijn en Meidoorn, ruikende Viooltjes en Seringen, Witte Lelies en Muurbloemen roept een tuin in onze verbeelding op vol kleuren en geuren, die ons niet spoedig weer loslaat.

Dit is meteen een pleidooi voor de ouderwetse bloemen, die uit den tuin moesten wijken voor de fijner gekweekte bloemen, welke echter helaas dikwijls door die hoogere cultuur haar heerlijk aroma verloren.

Dan volgt er een beschrijving van verschillend begroeide muren. De Engelschen maken veel werk van hun muren, een onbegroeid huis op het land behoort tot de zeldzaamheden en onuitputtelijk is de verscheidenheid klimplanten, die daarvoor gebruikt worden.

Een bloeiende heester, gebonden tegen een muur, maakt ook een prachtig effect en daartoe leent zich de gouden regen en de sneeuwbal bijzonder goed; ook de Crataegus Lalandi met de tegen het donkere groen helrood afstekende bessen.

Bij de begroeide muren sluiten zich aan de trappen van ruwe steen, waartusschen bloeiende planten wortelen, — de platliggende steenen en de met bloemen bedekte rotspartijen.

Weer een ander hoofdstuk spreekt van de verschillende randen, die de bloemen afsluiten van het pad. Het is misschien overdreven te zeggen, dat hier in Holland een grasrand of een klimopband de eenige randen zijn, die in aanmerking komen, maar ik geloof toch, dat het een Hollander moeilijk zou vallen een hoofdstuk over randplanten samen te stellen.

Als motto staat boven dit hoofdstuk: de eenvoudigste planten zijn dikwijls de mooiste randplanten —. En dan komen de Saxifraga's en Armeria's, Iberis, Aubrietia, Cerastium en de stengellose Gentianen, Alyssum en Asperula en vele andere. Geleerde en ongeleerde afbeeldingen geven een denkbeeld van deze zeer verschillende planten langs de paden.

Een beplanting van narcissen en wilde hyacinten en andere bolgewassen onder de boomen hoort in ieder Engelsch boek thuis. Het kan ons alleen bevreemden, dat in ons land naar dat aardig effect nog zoo weinig wordt gestreefd.

De Lathyrus en Anjers worden uitvoerig besproken, evenals de wilde bloemen in het bosch en ten slotte krijgt men naast vele praktische wenken nog een opgave van overblijvende planten, met vermelding van hare groeiwijze, hoogte, bloeitijd en kleur, wat het beplanten van vaste-plantenranden veel gemakkelijker maakt.

Om toch, zooals Miss Jekyll het noemt in haar boeken, „to paint with flowers”, moet men vooraf alle eigenaardigheden van elke plant goed kennen.

Plattegronden van verschillende borders — de blauwe „border”, de witte border, de rose border — geven een groote verscheidenheid van combinaties.

Ook de boomen worden niet vergeten.

„Met boomen alleen maakt men geen paradijs, maar een paradijs zonder boomen kan men zich niet voorstellen”.

De schrijver betreurt het, dat de menschen tegenwoordig te weinig rust in hun leven brengen, om de ontwikkeling van boomen af te wachten. Veel gauwer wordt eenig effect verkregen door vaste planten en bloeiende rozen, maar de blijvende waarde van een tuin wordt bepaald door de boomen.

Langzaam groeiende coniferen geven iets monumentaals, een krachtige eik, een luchtige berk geven teekening aan het geheel, een donkere haag is een prachtige afsluiting van den tuin.

De schrijver eindigt met een warme aanbeveling voor tuinieren.

De voornaamste reden, waarom deze liefhebberij de mooiste ontspanning is, is dat iedere tuin zijn eigen karakter draagt, geheel afhankelijk van hem, die er in werkt.

Een rij huizen, gebouwd volgens één zelfde teekening, ondergaat dadelijk een verandering, als de huurders de verschillende huizen betrekken. Elk huis krijgt een eigen karakter, aardiger of minder aantrekkelijk, afhankelijk van den bewoner. Dit geldt in veel sterker mate voor een tuin, omdat ieder die er in werkt, aan zijn ideaal uiting wil geven.

Een tweede charme is, dat een tuin ons altijd vooruit doet zien. Ieder seizoen brengt desillusies mee — maar als compensatie daarvan, ook een schat van nieuwe frissche gezichtspunten.

Terwijl wij werken, veroveren onze tuinen een plaats in onze affectie, — the plants weaving the gossamer, while the designer spins the web —, met andere woorden, — de ontwerper maakt het spinneweb, waarin de planten zich inweven.

Tuinieren houdt den mensch jong. Wie kan oud worden in een omgeving van altijd hernieuwde jeugd? Geen schouwburg geeft meer afwisseling. Al blijft het doek hetzelfde, de voorstellingen veranderen steeds.

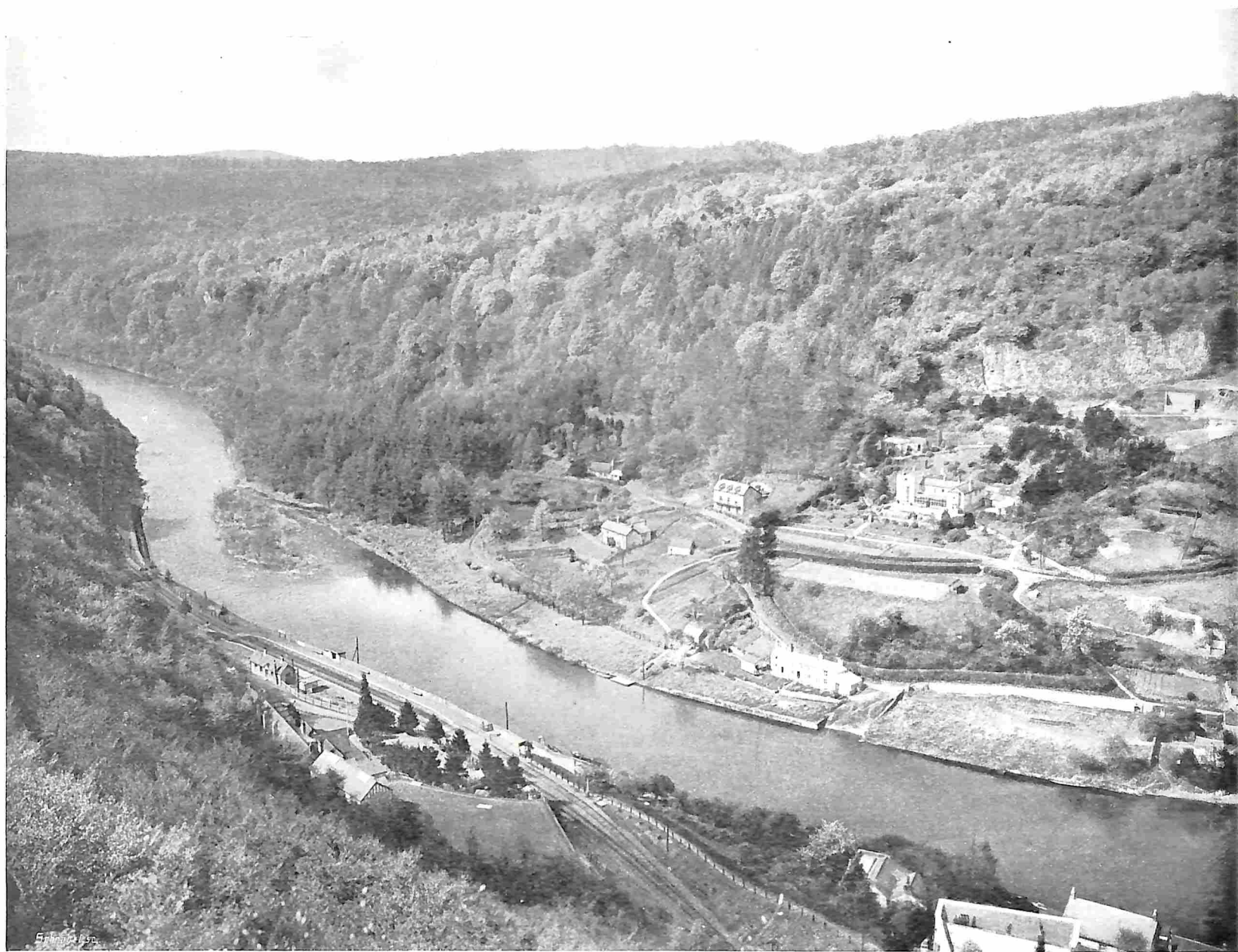
A. BIENFAIT.

STEMMING.

Wij zaten in den avondtuin
Een lamp stond klaar te branden,
Een ster verschoot heel hoog en ver
Ik greep je zachte handen....

'k Weet niet, vanwaar de ontroering kwam
En 't beven van mijn handen,
De sterren waren klaar en ver
De lamp stond stil te branden.

MIEN VERMEULEN—DUINKER.

DE WYE-VALLEI.

OUD-ENGELAND.

ZONNIGE lentedagen tusschen Engeland's groene heuvelen rijzen er voor mijn geest. Ver weg is de altijd zoe-mende, dreunende drukte van Londen, ver weg de ranke profielen van Parliament House en Westminster Abbey, de zware van St. Paul en de sombere van den Tower. Londen met zijn reuzenparken lachend in zonneschijn, geheimzinnig in mist, ligt achter mij, en ik ga de kalme landouwen van West Engeland tegemoet.

Daar is Meimaand in al haar schoonheid op de velden. Geel zien zij van de „buttercups”, waar de fluweelbruine koeien in liggen te dommelen, berken wuiven hun nog rossig loover, roode kastanjes dragen hun diep blozende bloemen. De Meidoorn bloeit en langs de grijssteenen boerenwoningen vonken de roode muurbloemen in overvloedige massa.

Engeland houdt van bloemen. Zoodra de sneltrein „the great Western”, u voorbij Bath heeft gebracht, ge den tunnel van het Bristol kanaal door zijt, en in den boemeltrein zit, ziet ge geen stationnetje meer, dat er niet als een tuin uitziet. Paarse violen en irissen bloeien er in perken, rozen zullen er in den zomer zijn en asters in het najaar. De conducteur heeft een bloem in zijn knoopsgat, de kinderen, die naar school gaan en een eind met den trein mee moeten, hebben bloemen, de boerenvrouwtjes, die met haar groote hengselmanden instappen, om naar de markt te gaan, hebben bloemen en er is geen buitenhuis, dat zich niet met bloemen tooit of met ivy en andere klimplanten. Die bloemenliefde helpt het Engelsche landschap aan de kleur, die het anders wel eenigszins zou missen. Veel water, zooals in ons Hollandsch weidelandschap, heeft het niet. Daardoor mist het de schittering van zilver, weerskaatsing van luchtblauw midden tusschen het groen der landen, de grijze kalksteen daar inheemsch, geeft grijze huizen, de steden hebben meest zinken daken en zijn dus bijgevolg één grijze massa en niet een bonte mengeling van kleuren als de onze. De bloemen zijn onmisbaar voor Engeland en alsof de natuur aan dit euvel tegemoet wil komen, helpt zij de menschen een handje. Nergens zag ik zulk een overvloed van boterbloemen op de landen. Ze zagen er goudgeel van en nergens zulk een overvloed van blue bells als bijv. op de heuvelen van de Wye-valley, het lieflijke dal, waarheen ik u in gedachten voeren wil. Het is niet overdreven te zeggen, dat de heuvels,

(bergen zouden wij Hollanders ze kunnen noemen), blauw zijn van de bloemenvrucht, diep blauw tegen de lichtere blauwe Meilucht! Langs de wegen groeien de wilde primula's in dichte randen en boschviolen zoo groot als madelieven kijken bij duizenden tusschen het groen uit. Een veel verspreide plant is ook de gele genestra, die veel, wat haar bloemen betreft, op brem gelijkt en waarvan de bergen in Wales goudgeel zijn.

Naar de Wye-valley voert het slowly-slowly gaande treintje, waarin boerenvrouwtjes en stadsmenschen met elkaar zitten te praten, want alles reist hier op het land derde klasse, en er heerscht een eenvoudige, prettige geest onder de menschen, die zoo goed bij het vredige en zonnige daarbuiten past. Niet gewillig omdat 't nu eenmaal zoo moet, maar bereidwillig schikt men in een volle coupé nog een eindje op voor een nieuwen passagier, en altijd is er een helpende hand daarbinnen, die de tasch of de mand aanneemt en een plaats bezorgt, en altijd hoort men om zich heen „Thank you, thank you”, alsof de wereld uit louter vriendelijke menschen bestond. Bijna niemand zal een Engelschman van sentimentaliteit verdenken, ik behoef dienaangaande niet bang te zijn, dat het bovenstaande eenigen indruk zou geven, alsof de Engelsen in hun eigen land zoo „poeslief” tegen elkaar zijn en kan er dus gerust bijvoegen, dat deze gemoedelijke, eenvoudige, welwillende toon tegenover iedereen het reizen en verblijven in Engeland zeer aangenaam maken. En die gemoedelijkheid, of beter die kalme beleefdheid tegen ieder bestaat niet alleen op het platteland, of wat men het in Engeland zou kunnen noemen het heuvelland, waar men „buiten” is, maar ook in Londen zag ik er aardige staaltjes van.

Een oude bedelaar met een bordje „Blind and nearly deaf” staat op den hoek van een straat en wil oversteken, een gevaarlijke onderneming in het labyrint van trams en bussen en auto's; daarom aarzelt hij begrijpelijkerwijze en terwijl hij daar staat, komt er een jonge, elegant gekleede dame naar hem toe. „Wil ik je helpen?”, en zij voert hem behulpzaam naar den overkant.

Een politieagent, die overal oogen moet hebben en die oogen dan ook niet van de eivolle straat af heeft, waar hij meester is, zegt u duidelijk, precies en bovendien „beleefd” den weg, dien ge hem vraagt, legt u het alles kalm uit, alsof hij op het oogenblik zelf niet voor duizenden menschen moest zorgen.

OUDE-ENGELAND. TINTERN ABBEY, VAN DEN DORPSWEG AF.

In de propvolle bussen is er bijna altijd nog plaats voor iemand. Men schikt op zoolang men kan en alles met een vergenoegd gezicht.

Norsche conducteurs van bussen of treinen zijn een zeldzaamheid. Het is wel opmerkelijk hoe ver Engeland komt met deze kalmte en voorkomendheid. De eenvoudig, volstrekt niet opzichtig gekleede „bobby” heeft maar even de hand op te heffen en de altijd bewegende, voortgaande massa van motor-cars, trams, bussen, auto's en cap's wordt een onbeweeglijke en wacht. Hij bereikt met gemoedelijkheid meer dan bijv. zijn Duitsche collega, die boven op zijn paard echt „militairement” het straatverkeer regelt. En zoo is het aan de stations ook. Bijna nooit, zelfs aan de drukste stations, zag ik er de herrie van dravende menschen, die nog mee willen, of hoorde ik geschreeuw en barsche uitvallen van treinspersoneel. Alles gaat er vlug, maar zonder haast en ieder is beleefd.

En zoo brengt het treintje ons ook kalm zonder haast de Wye Valley binnen.

„O Sylvan Wye! Thou wanderer through the woods,
How often has my spirit turned to thee!”

zingt de dichter Wordsworth van de rivier, die er doorheen stroomt en zeker is het, dat hij, die dit stille poëtische plekje van Engeland eens zag, er in den geest dikwijls terug zal keeren. Tintern, Brockweir met zijn oude, steile straatjes, Slandogo met zijn villa's tusschen het groen, Monmouth met zijn oude bruggen en torens, Ross met al de geschiedkundige herinneringen, hoe goed zie ik ze weer liggen tegen en op of aan den voet der groene heuvels met blue-bells begroeid. Langzaam aan geeft de in groote bochten slingerende Wye een ander karakter aan het eerst vredige landschap, waar de honderden grazende schapen tegen de hellingen zoo goed bij passen; langzamerhand worden de heuvelen steenachtiger, de golfjes der rivier wilder, totdat zij bij Symond's Yat kinderen zijn van een echte smalle bergrivier, die zich onstuimig tusschen de hooge rotsen doorwringt. Daar zijn de Zeven Zusters, daar is Symond's Yat, de hooge rots, die 700 voet boven de rivier uitsteekt.

De Wye-vallei bezit tal van historische plekken. Grijze ruïnes liggen er te rusten onder hun kleed van klimop en muurbloemen. Er zijn er, die u spreken van de oude tijden der Kruisridders, waarin een Richard Leeuwenhart leefde; die u Elizabeth en haar schitterend hof voor oogen stellen, of het veelbewogen tijdperk van Cromwell's regeering, maar, uit welken tijd zij zijn, alle dragen op hun oude steenen, tusschen het levend zich slingerend groen, de woorden: „Sic transit gloria mundi!”

Zoo de Tintern Abbey — het oude, statige klooster, nog statig

ondanks zijn verval. Want van de kerk zelf staan nog loodrecht de oude muren. Het werd in 1131 door Walter Fitz Richard, lord of Striguil, gesticht voor de monniken der „Cistercian Order”, behoorende tot die der Benedictijnen. In strengen stijl gebouwd, zonder klokkentorens van bijzondere hoogte, zonder beschilderde glazen, in de grootsten eenvoud opgetrokken, stonden deze kloosters op eenzame plaatsen, waar het geluid der wereld niet tot hen kon doordringen. De eenvoud van Tintern-Abbey ging echter ruim een eeuw later te niet door den bouw eener nieuwe kerk, een werk dat de Earl of Norfolk ondernam, toenmalige bezitter van het klooster, die o.a. ook waarschijnlijk de witte glazen liet vervangen door geschilderde, want volgens overlevering moet het groote boogvenster aan den Oostkant, een der grootste en mooiste uit dien tijd, schilderijen, voorstellend de Blijde Boodschap, hebben bevat.

In 1537 gaf de Abt Richard Wych het klooster over aan Hendrik VIII, en eenige jaren later werden het lood en de klokken versmolten, zoodat het als een dakloos geraamte daar stond, een verlaten en beroofde post tusschen de groene heuvelen.

Nu kruipen de klimop en de muurbloem over en soms door de voegen der muren. In de oude leeszaal der monniken, waar de bergplaats der boeken nog te zien is, ligt, evenals in de prachtige kerk, een dik grastapijt, dat door twee oude mannetjes met een machine bewerkt wordt en er zoo als een fluweelen kleed uitziet. Buiten in den ouden hof, waar waarschijnlijk de kloostertuin was en de ziekenzaal der broeders, bloeien nu in witte Meipracht de lijsterbes en kastanjeboomen. Bij het volle zonlicht is het, of al het jonge, levende rondom, de glinsterende stroom der Wye, die zich in ontelbare bochten slingert in de diepe vallei, de zacht groene heuvelen met blue-bells bezaaid, de kerkjes op de helling of beneden aan hun voet, de witte wegen langs de dorpshuizen, of al dit nu bestaande, nu levende, iets afneemt van de majesteit, die de Tintern-Abbey ontegenzeggelijk bezit, want groot wordt zij pas tegen het dalen der zon.

Wij zijn op de heuvelen, juist daar waar zij zacht als een golvenzee uiteenstromen en ons een doorzicht geven op het dal beneden. De slingerende lichte weg langs de verspreide huisjes is een strookje, dat grijs stil, even wat oplichtend tusschen het groen, voortgaat, de Wye is bijna één van toon met den oever, enkele brokjes van haar kleiig slib glinsteren mat, spoorbruggen zijn als recht getrokken zwarte streepjes en de heuvelen rijzen al in donkerder tint tegen de nog lichte avondlucht — de grazende schapen, die allerwegen van 's morgens tot 's avonds de heuvelen bedekken, zijn niet meer te onderscheiden; alles vergaat in stil grijs, in dunnen sluierenden avondschijs. Maar op de oude

oud-Engeland. TINTERN-ABBEY. (GROOTE DEUR WESTFRONT).

Abbey vonkt het gouden licht van de zon; het laatste en vurigste is voor haar en het is opeens of zij alleen er is, of zij alles beheerscht. De oude glorie gaat van haar warm bestraalde muren uit; zij brandt en glinstert, zij schittert goud op de oude steenen, op de hooge spitsboogvensters, en het is of alles stil en klein wordt rondom haar. Tintern Abbey brandt in gouden zonlicht, alleen, heel alleen in de avondvallei, waar de geluiden sterven met het vergaan van den dag.

Oud Engeland komt weer te voorschijn, knusjes en gezellig in plaatsjes zooals Brockweir, oud dorpje schuin tegenover Tintern, aan den anderen oever der Wye. Kleine, heel nauwe straatjes steil opgaand met groteske huisprofielen, oude, heel oude „inns”, waar echt Engelsche ale te krijgen is en de menschen op de banken onder de luifels der deuren zitten, glinsterende stroompjes, waar kleine bruggen hun bogen en bloeiende boomen hun zware takken over doen hangen, en oude watermolens van diep donker hout, waar het water zilveren druppels tegen glinstert en dan opeens weer een licht, vroolijk, opgaand wegje met aan weerskanten dichte, overvloedige boomgaarden en in de verte een grijzen ezel met mooi rood tuig en klinkende belletjes, die een dame den berg opdraagt. Prachtig ligt dat oude Brockweir aan den breeden stroom achter zijne hooge peppels, zoo echt degelijk en oud, alsof het nooit meer veranderen kan en een eind verder weer aan denzelfden kant als Tintern het bevallige, rijke, mooie Llandogo, een villa-plaatsje met prachtig bosch tusschen de altijd groenbegroeide huizen. Hier is oud-Engeland niet te zien, het is als weggeblazen, weggelachen door den nieuwen tijd.

Maar het is er weer in Monmouth, de oude stad aan de bocht der Wye. Monmouth met zijn oude bruggen en poorten en niet ver daar vandaan Raglan Castle!

Raglan Castle! Het trotsche kasteel, dat het langst stand hield tegen Cromwell. In den brief waarin Generaal Fairfax den burcht sommeerde zich over te geven stond: „His Excellency, Sir Thomas Fairfax having now finished his work over the kingdom, *except this castle*, has been pleased to spare his forces for this work.”

De held, die zoo lang de zaak van zijn koning, den ongelukkigen Karel I verdedigde, was een vijf en tachtig-jarige grijsaard, de Markies van Worcester, de eigenaar van het kasteel, die daar met zijn zoon Lord Charles en eenige adellijke families woonde. Behalve dezen was er een garnizoen, waaronder een aantal hoofden subalterne officieren. Doch hoe goed deze bezetting ook was, zoo behoorde Raglan-Castle niet tot de sterkste burchten, zooals o.a. Chepston Castle, een eveneens prachtige, maar indrukwekkende ruïne in de Wye-vallei, en moest zij zich ten laatste na een beleg van drie maanden overgeven, echter niet dan nadat alle provisie uitgeput en alle kruut verschoten was en er eenige overeenkomsten getroffen waren, die den verdedigers hun vrijheid lieten. Den 19den Augustus 1646 opende zich de groote poort tusschen de zware, vijfhoekige torens, die nu nog opeens zoo indrukwekkend voor ons oprijzen, als wij van onder de schaduwen der breede olmen en eiken op het groene terras komen en Raglan Castle voor ons zien liggen. Onder de tonen van de militaire muziek trad de grijze Markies achter officieren en voetvolk aan naar buiten; hem volgden zijn zoon Lord Charles, de gravin van Glamorgan, Lady en Lord Herbert, Sir Philip en

Lady Jones, Doctor Bailey, kapelaan, Sir Ralph Blackstone de rentmeester, Mr. Holland de betaalmeeester met zijn staf, de secretarissen, de kamerheeren, de beheerders der vischvijvers (waar Raglan Castle rijk aan was), de stalmeesters, de valkeniers, de jonge edellieden, die in het kasteel werden opgevoed en een honderdtal huishoorigen, die de schichtig geworden paarden aan de teugels leidden. Raglan Castle sloot den kring. Het was het laatste kasteel, dat zich aan Cromwell overgaf in de landen van Engeland en Wales op dien zomerdag van 1646.

Het is daarom altijd in eere gebleven bij de Engelsen uit later tijden. Die oude muren, die nu met klimop be- en doorgroeide zalen en hallen, de soms geheel onder groen schuilgaande torens, die als een diadeem den burcht kronen, brengen u geheel in tijden van weleer en juist deze burcht weet zooveel te vertellen van lief en leed, van vreugde en droefheid, van goede sier en strenge zelfbeperking uit de vorsten-

wereld vóór Cromwell! Raglan Castle was eens de vorstenplaats geweest voor den als een wild diep nagejaagden Karel den Isten, na den slag van Naseby. Dr. Thomas Bailey, kapelaan bij den Earl of Worcester, heeft de laatste ontmoeting tusschen den ongelukkigen koning en zijn ouden gastheer beschreven in een nog bestaand geschrift. Hij verhaalt hierin, dat, toen de koning tegen het vallen van den avond Raglan Castle bereikte, zijn geheele gevolg in de wijnkelders van het kasteel werd opgeborgen en de oude markies zijn vorstelijken gast ook daar in de donkere gewelven ontving, want het was een zeer gevaarlijke onderneming van den Protestantschen vorst zijn Roomsche Katholieken beschermer en vriend op te zoeken. In het schemerend licht van die onderaardsche gangen bezwoer de grijsaard zijn vorst tot het Roomsche geloof over te gaan, echter natuurlijk zonder gevolg; hij gaf hem een blijk van zijne liefde door hem, tot instandhouding van de kleine hofhouding, drie honderd pond te leenen en knielde met behulp van den schrijver, Dr. Bailey, voor zijn vorst neer. Toen kuste hij Karel's hand en zeide: „Sire, er is geen gedachte in mijn ziel, die niet voor God en U is.” Zoo scheidden zij, beiden met tranen in de oogen. Dr. Bailey ging den koning daarop met een licht voor naar zijn kamer.

Als wij de voorname, zwierige portretten zien, die van Dijk zoovele malen en in allerlei kleeding en houdingen van Karel den Isten maakte, den vorst met het fijne en ijdele gelaat, dan kunnen wij hem ons moeilijk voorstellen als den somberen, afgetobden zwerver, die weliswaar boette voor veel lichtzinnigheid en autocratie, maar die toch ons diep medelijden moet opwekken, omdat hij wel zwaar gestraft werd door zijne menschelijke rechters! Van Carisbrook Castle op het eiland Wight gesleept naar de eenzame kust van Hampshire, waar het kasteel alleen met hoogtij door zee omringd was, van daar weer naar Windsor, van Windsor naar het Sint James paleis, altijd met den dood voor oogen, om eindelijk in 1649 onthoofd te worden, moet er van dezen vorstelijken telg der Stuarts wel niets meer overgebleven zijn dan een gebroken man, toen hij eindelijk het hoofd op het blok legde.

Raglan Castle werd na de overgave ontmanteld en niet alleen door Fairfax' soldaten, doch ook door de boeren uit den omtrek gruwelijk vernield. Van de groote kapel en de zalen van het prachtige kasteel is bijna niets meer overgebleven, maar er gaat van de vervallen muren altijd nog een zekere grootheid en majesteit uit.

Chepston Castle, de indrukwekkende, trotsche ruïne in het stadje Chepston aan de Wye, is een sterke, groote burcht, romantisch begroeid met zwaar klimop en gele muurbloemen. Het is het land in ziet over de Wye heen. De ronde Normandische torens en poorten staan zwijsend en ernstig daar — alles spreekt u van moed en kracht en trotsch verzet.

Raglan Castle is liefelijker. Omringd door uitgestrekte grasmatten, waar lanen van olmen en beuken u heen leiden, ligt het daar eenzaam, als een veilige burcht, waar wel aan verdediging schilden: „Dubitare vel timere sperno”. „Ik veracht twijfel en vrees”, maar ook aan het volle levensgenot, aan kunst en wetenschap. Dit getuigt weer de prachtige bibliotheek, die het kas-

teel bezeten heeft, en wat brengt u, ronddolende tusschen de verbrokkelde muren en nissen en boogvensters, de galante ridders en bevallige jonkvrouwen voor den geest, en feestelijk uitgedoste edelen, en vroolijke jachtstoeten? Wat is het anders dan de geest, die er uitgaat van Raglan Castle, het geheimzinnige iets, dat hangen blijft om oude dingen, die een geschiedenis te vertellen hebben? Raglan Castle moet in de 16de en 17de eeuw dikwijls het vereenigingspunt zijn geweest van jeugd en schoonheid en levenslust. Dit voelen we als onze voet de zachte grastapijten tusschen zijn bouwvallen betreedt, al zwijgt sinds eeuwen de schallende trompet en al is de strenge slotbewaarder van toen, vervangen door een oud vrouwtje uit onzen tijd, dat de zonnestralen, die in bundels door de breede poort naar binnen vallen, op haar grijze haren vangt.

Het oude land van Gwent, Monmouth, de groene Wye-valley in haar stille rust is historie en nog eens historie! De Romeinsche wegen brengen u naar de hoogste punten, Romeinsche steenen voegen zich tusschen Normandische bouwwerken, nog wordt u de plaats aangezeven, waar de Romeinsche krijgsman op veldpost stond. Bijna alle kasteelen zijn uit den tijd van den inval der Normandiërs in Engeland en eeuwen van bloedigen krijg, van godsdienstijver en geloofstwisten gaan aan uw geest voorbij, als ge daar zit aan den oever van de kronkelende Wye, als ge ziet naar de kalm grazende schapen langs de heuvels en het kapelklokje hoog in de bergen klept, dat het acht uur is. En als de avond valt over al de sluimerende ruïnes, over kloosters en verbrokkelde kasteelen, dan weet ge dat toch morgen weer komt de blijde Meidag, die jong en nieuw schijnen zal over dit stukje oud Engeland.

DE STEENMAN.

WANNEER men bij de haven staat, waar de stoombooten liggen en men ziet over het meer, ligt links een berg, geheel begroeid met jonge, groene boomen en daar achter een groot huis, gebouwd in den vorm van een spin. In het midden staat een rondeel, van waar acht vleugels uitgaan, juist als de pooten van een spin uit zijn rond lichaam. Wie dat huis binnengaat, kan er niet uitkomen, wanneer hij wil en sommigen blijven er hun geheele leven. Het is een gevangenis.

Gedurende de regeering van Oscar I was de berg niet groen. Integendeel was hij grijs en kaal, want niets groeide er; noch mos, noch viooltjes, die anders op kale plaatsen voorkomen. Alles was slechts grijze steen; en grijze menschen, die er verstaend uitzagen, hieuwen steen, kloofden steenen en droegen steenen.

Onder dit volk uit het steenentijdperk bevond zich één die er meer verstaend uitzag, dan de anderen. Hij was een jongeling, toen hij onder de regeering van Oscar I in deze gevangenis opgesloten werd, omdat hij een mensch vermoord had.

Hij kreeg levenslange gevangenisstraf en op zijne grijze kleeren waren de zwarte letters L.G. genaaid.

Winter en zomer stond hij op den berg en hieuw steenen. 's Winters lag de haven verlaten en leeg; de half-ronde brug op palen gaapte als een rij tanden; dan kon hij de houtmijt zien, de manege en de twee reusachtige, ontbladerde linden. Nu en dan voer een ijsbreker voorbij het eiland, nu en dan kwamen jongens op schaatsen. Verder was alles doodsch en stil.

Als de zomer weer begon, werd het vroolijker. Dan lagen pasgeschilderde vaartuigen met vlaggen in den top langs de kanten van de haven. Dan werden de linden groen, waaronder hij als kind gezeten had, wanneer hij op zijn vader wachtte, die machinist op een der mooiste stoombooten was.

Sinds jaren had hij den wind niet meer door boomen hooren ruischen, want op zijn klip groeide immers niets; doch in zijne herinnering leefde het suizen in de linden van Riddarholm als het eenige, waar hij naar verlangde.

Wanneer op een zomerdag een stoomboot voorbij het eiland kwam, hoorde hij golfgeklots, soms muziek van blaasinstrumenten; hij zag vroolijke gezichten, die verduisterden, wanneer zij den grijzen steenman op

den berg gewaar werden. Dan vloekte hij den hemel en de aarde, zijn lot en de wreedheid der menschen. Zoo had hij jaar in, jaar uit gevloekt, en zijne kameraden en hij hadden gevloekt en elkaar dag en nacht gekweld; want de misdaad verwijdert de menschen van elkaar, maar het ongeluk voert de lijdenden tot elkander. In het begin was het leven ondraaglijker dan noodig was; de gevangenenbewaarders mishandelden de gevangenen volgens eigen goeddunken, onbarmhartig.

Maar op een dag trad een verandering in: het eten werd beter, de behandeling zachter en elke gevangene mocht in zijn eigen cel slapen. Het was de koning zelf, die de boeien een weinig losser maakte, maar daar de wanhoop de harten dezer ongelukkigen verstaend had, konden ze niets voelen, dat op dankbaarheid geleek, maar vloekten evenals vroeger. Nu vonden ze het prettiger in dezelfde zaal te slapen, dan kon men 's nachts praten. En zij klaagden over het eten, over de kleeren, over de bewakers, precies als voorheen.

Een mooien dag luidden alle klokken in de stad, vooral op Riddarholm. Koning Oscar was dood en de gevangenen kregen een vrijen dag. Daar ze nu samen konden spreken, maakten ze plannen tot ontvluchting, overlegden hoe ze de bewakers vermoorden zouden en spraken zelfs over den overleden Koning. Maar zij spraken kwaad van hem.

„Als hij rechtvaardig geweest was, had hij ons vrij moeten laten,” zei een gevangene.

„Of hij had alle misdadigers, die nu vrij rond loopen, moeten vastzetten.”

„Dan had hij zelf directeur kunnen worden, want de heele natie behoorde hier te zijn.”

Zoo gaat het nu eenmaal met alle gevangenen; ze beschouwen alle menschen als misdadigers en zijn zelf in de klem gekomen, omdat het geluk hun niet gunstig was.

Maar ter zake: het was een warme zomerdag, toen de steenman langs het strand liep en naar het klokluiden voor Koning Oscar luisterde. Hij zocht tusschen de steentjes naar garnalen en stekelbaarsjes, maar vond er geen. In het water zag men nog witvisch. Ten gevolge daarvan vertoonden zich geen zeemeeuwen of andere vogels. Toen voelde hij, dat een vloek op het eiland rustte, dat zelfs door visschen en vogels vermeden werd. En opnieuw dacht hij na over zijn lot. Zijn naam had hij verloren, zoo wel voor- als achternaam; hij heette nummer 65: een naam, die met cijfers in plaats van met letters geschreven werd. Hij stond niet langer in het bevolkingsregister, hij betaalde geen belasting; hij wist niet, hoe oud hij was. Hij was niet langer mensch, leefde niet langer, doch was evenmin dood. Hij was niets. Slechts iets, dat zich op den grijzen berg bewoog en waar de zon ontzettend op brandde, op zijne kleeren, op zijn hoofd met het kortgeknipte haar, dat eens gekruld had en des Zaterdag door een zachte moederhand met een fijnen kam ontward werd. Een pet mocht hij vandaag niet dragen, dan kon hij gemakkelijker ontsnappen. Toen de zon op zijn kruin stak, herinnerde hij zich de geschiedenis van den profeet Jona, die een wonderboom van den Heer kreeg om in zijn schaduw te kunnen zitten.

OUD-ENGELAND. RAGLAN-CASTLE. HOOFDINGANG.

„Maar daarna,” hoorde hij, want hij geloofde aan niets goeds, absoluut aan niets.

Op hetzelfde oogenblik zag hij een grooten berkentak op de golven wiegelen. De bladen waren groen, de tak wit. Naar alle waarschijnlijkheid was hij van een plezierboot gevallen. Hij trok hem aan land, nam hem mee verweg naar een scheur in de rots en zette hem vast tusschen drie steenen. En onder den berk ging hij zitten en hoorde hoe de wind zacht door de bladen waaide; een fijne harslucht verkwikte hem.

Toen hij eenigen tijd in de schaduw gezeten had, sliep hij in. En hij droomde:

De geheele berg was een groene tuin met heerlijke boomen en geurende bloemen. Vogels zongen, bijen en hommels bromden, vlinders fladderden. Afgezonderd van de anderen stond een boom, dien hij niet kende en hij was mooier dan de andere, want hij had verscheidene stammen evenals een struik; de takken vormden zulke sierlijke bochten en hoeken, als waren ze tegen den hemel geborduurd. En onder het glanzende loof zat een kleine wit en zwarte vogel, die op een zwaluw leek, zonder er een te zijn.

In den droom kon hij natuurlijk de vogeltaal verstaan en zoo doende hoorde en begreep hij ongeveer wat de vogel zong. Hij zong: Mod, mod, mod, modder! Hi ti li ti, In mod, mod, mod, modder stierft gij, uit mod, mod, mod, modder verrijst ge!

Het handelde over modder, dood en opstanding, dat begreep hij.

Maar de droom ging verder. Hij stond op de klip, alleen in den brandenden zonneschijn, dorst verschroeide zijn tong, honger kneep zijn maag.

Alle kameraden hadden hem verstooten en zijn leven bedreigd, omdat hij niet wilde medehelpen aan hunne plannen van moord en brandstichting. Allen stonden ze achter hem en joegen hem met steenen den berg op, zoo hoog als hij slechts komen kon. Een muur hield hem op eenmaal tegen.

Hij zag geen kans er over heen te klimmen; in zijne wanhoop besloot hij zich het hoofd er tegen te pletten te stooten en op die wijze den dood te vinden.

Hij rende den berg af; en ziet, op hetzelfde oogenblik werd een poort geopend, een groene tuinpoort.... en.... hij ontwaakte.

Toen hij over zijn toestand nadacht en zag, dat de weelderige tuin zich beperkte tot een berkentak, werd hij ontevreden en zeide hij zich zelf:

„Als het tenminste nog een linde geweest was.”

Hij luisterde en vond, dat de berk zoo hard ruischte; het klonk alsof men met zand en kiezelsteenen gooide, terwijl de linde fluweelzachte, tot het hart sprekende tonen voortbracht.

Den volgenden dag was de berk verwelkt en gaf slechts weinig schaduw.

Den dag daarna waren de bladeren droog als papier en klep- perden als tanden. En ten slotte stond de verdroogde stok in de rotsspleet en deed hem denken aan zijne jeugd.

Opnieuw dacht hij aan den wonderboom van den profeet en vloekte wanneer de zon op zijn kruin stak.

* * *

Er was een nieuwe koning gekomen en er kwam nieuwe kracht in de regeering. Men zou een doorvaart in de stad maken. Daarom werden de gevangenen op modderschuiten gebracht om te baggeren.

Het was de eerste maal, dat hij na vele, vele jaren zijn klip mocht verlaten. Hij voer weer over het water; hij zag zooveel nieuws in zijn geboortestad; in de eerste plaats den trein en de stoomtram. Vlak bij het station moesten ze baggeren.

Al het onreine, dat op den bodem van het meer lag, haalden ze naar boven, verdronken katten en oud schoeisel, rottend vet van de kaarsenfabriek, verflodders van de ververij de Blauwe Hand, stukken leer van de leerlooierij en alle menschelijke ellende, die de waschvrouwen gedurende meer dan honderd jaren van hare vonders gespoeld hadden.

Een ondraaglijke lucht van zwavel en ammoniak steeg op, zóó scherp, dat slechts gevangenen haar konden uithouden.

Toen de modderschuit vol was, vroegen de gevangenen zich af, waar ze al die vuiligheid heen zouden moeten brengen. Het antwoord kregen ze, toen de schuit naar hun eigen rots gestuurd werd.

Daar werd alle modder afgeladen en op den berg gegooit, zoodat de lucht verpest was. Ze waadden in de vuiligheid en bevleekten hunne kleeren, hunne handen, hunne gezichten.

„Het lijkt hier de hel!” zeiden de gevangenen.

Eenige jaren achtereen baggerden ze en losten de modder op de rots, die ten slotte niet langer zichtbaar was.

Elken winter viel de witte sneeuw en legde een witte deken over al het onreine.

Toen de laatste lente aanbrak en de sneeuw smolt, was de verpestende lucht verdwenen en de modder begon er uit te zien als aarde. Dat voorjaar was het baggeren geëindigd en onze steenman kreeg werk in de smederij, zoodat hij nooit meer op den rots kwam. Maar eens in het najaar sloop hij dien kant uit en zag iets wonderlijks.

Op de modder groeiden kruiden. Leelijke, dikke kruiden natuurlijk. De meeste waren kaarsendistels; zij lijken op brandnetels, maar hebben bruine bloemen, wat leelijk is, want bloemen moeten wit, rood, blauw of geel zijn. Er waren ook werkelijke netels met groene bloemen, en zuring, distels en ganzevoet; al deze leelijke, brandende, prikkende, stinkende planten, waar de menschen niet van houden en die op puinhoopen en modder groeien.

„We hebben het meer schoongemaakt en kregen de vuiligheid zelf,” zeide de gevangene. „Dat is de dank.”

Na eenigen tijd werd hij naar een nieuwe rots gebracht, welke vesting moest worden en hij werkte wederom in steen, steen, steen, steen!

Hij verloor een oog en kreeg wonden hier en daar. Hij was zóó lang op de nieuwe rots, dat de koning stierf en een nieuwe vorst aan de regeering kwam. Op den kroningsdag zou een gevangene losgelaten worden. Degeen, die zich het best gedragen had en tevens tot inzicht was gekomen, dat hij onrecht gedaan had, en begenadigd. En zoo geschiedde het ook! De andere gevangenen evenwel beschouwden dit als een onrechtvaardige handeling, want in hunne kringen gold een man, die berouw had over „hetgeen men niet kon helpen” als een sukkel.

Opnieuw verliepen verscheidene jaren. Onze steenman was nu heel oud en daar hij niet langer voor zwaren arbeid deugde, werd hij naar zijn rots teruggestuurd om zakken te naaien.

Op een dag kwam de dominee en bleef naast den steenman staan, die zat te naaien.

„Welnu,” zei de dominee, „zul je hier nooit vandaan komen?”

„Hoe zou dat mogelijk zijn,” antwoordde de steenman.

„Wanneer je erkent verkeerd gehandeld te hebben.”

„Wanneer ik iemand leer kennen, die meer doet dan recht, dan zal ik gelooven onrecht gedaan te hebben! Maar dat zal nooit gebeuren.”

„Meer dan recht, dat is barmhartigheid! Mocht ge die spoedig leeren kennen.”

Op een dag werd de steenman uitgestuurd om wegen aan te leggen op de rots, die hij sinds geen twintig jaar teruggezien had. Het was opnieuw een zomersche dag, het was warm en de stoombooten bromden vroolijk voorbij, schitterend als vlinders. Toen hij op de landtong kwam — zag hij geen klip meer, doch een lieflijk groen landschap, waar het loof in den wind glinsterde als de kleine golfjes van een meer. Er groeiden hooge, witte berken en trillende populieren en langs het strand stonden wilgen.

Het was als een droom. Onder de boomen fluisterde het gras, en knikten de bloemen. Hommels vlogen rond, vlinders zweefden. Verschillende vogels zongen, maar hij kon hun taal niet verstaan en daardoor begreep hij, dat het geen droom was.

De berg der vervloeking was in zegen veranderd en hij kon niet nalaten aan den profeet en den wonderboom te denken.

„Dit is genade en barmhartigheid,” zeide iemand binnen in hem, een stem of een bekentenis, zooals men het noemen wil.

En wanneer de stoomboot voorbijging, verduisterden de gezichten niet, zij zagen er stralend uit bij den aanblik van den mooien, groenen heuvel; ja, zelfs meende hij soms te zien wiiven, zooals men doet, wanneer men voorbij een vroolijk zomerverblijf komt. Hij wandelde door een laantje onder suizende boomen. Wél stonden daar geen linden, maar hij durfde geen linde wenschen, uit angst, dat de berken in verdroogde twijgen zouden veranderen. Dát had hij in elk geval geleerd. Toen hij verder liep, zag hij in de verte een witten muur met een groen hek en hij hoorde muziek, doch niet van een orgel. Het was vroolijker en vlugger. Boven den muur stak een mooi villa-dak uit en een blauw met gele vlag wapperde in den wind.

En boven dienzelfden muur kwam telkens een bal met schelle kleuren uit, die verdween en terugkwam; fijne kinderstemmetjes babbelden; aan het leven van borden en glazen hoorde hij, dat een tafel gedekt werd. Hij ging naar het hek en zag.... seringen bloeien en onder hunne bloemen werd een tafel gedekt; daar speelden kinderen, daar klonk pianospel en gezang.

„Dat is het paradijs,” zeide de stem in hem.

Lang stond hij daar te kijken, zóó lang dat hij, de grijsaard, ineenzonk van vermoeidheid, van honger, van dorst, van alle ellenden des levens.

Het hek werd geopend en een klein, in het licht gekleed, meisje kwam naar buiten. Zij droeg een zilveren blaadje, waarop een glas wijn stond; den roodsten wijn, dien hij ooit gezien had. Het kind kwam naar hem toe en reikte hem het glas, zeggende:

„Kom, vadertje, hier is wijn voor je.”

De oude man nam het glas en dronk. Het was rijkelui's wijn, die van verre gekomen was uit het land van de zon. Hij smaakte als het zoete des levens, wanneer het leven op zijn schoonst is.

„Dit is barmhartigheid,” zeide zijn eigen, gebroken stem.

„Maar, kind, je zoudt me dezen drank niet in je onwetendheid gegeven hebben, indien je geweten hadt, wie.... ik ben. Weet je wie.... ik ben?”

„Ja, je bent natuurlijk een gevangene,” antwoordde het meisje.

„Wist je dat? En toch.... Dat is barmhartigheid.”

Toen de oude steenman terugkeerde, was hij niet langer van steen, want binnen in hem was ook iets beginnen te groeien.

Langs een kloof komend, zag hij een boom met verscheidene stammen, evenals een struik. Dit was de mooiste van alle boomen. Het was een wilde appel, maar dat wist de grijsaard niet. In den boom vloog een kleine, onrustige vogel, zwart en wit als een zwaluw, en die in den Zweedschen volksmond houtzwaluw heet, al is zijn naam ook anders. Hij zette zich diep tusschen de takken en zong weemoedig maar zacht:

In mod, mod, modder stierft gij,

Uit mod, mod, modder verrijst gij!

Het was precies als in den droom; en toen begreep de grijsaard, wat de houtzwaluw bedoelde.

(Naar het Zweedsch van AUGUST STRINDBERG).

GROOTE VACANTIE OP DE LAARDER HEIDE.

VERLEDEN jaar heeft de Vereeniging „Volksweerbaarheid” het initiatief genomen tot de oprichting van een vacantie-kamp voor jongens van hogere burgerscholen en gymnasia. Deze eerste poging, als proef bedoeld, slaagde uitnemend. Niettegenstaande het minder gunstige weer, zijn een tweehonderd jongens gedurende een veertiental dagen heerlijk in het Gooi buiten geweest, en dat tegen een prijs, ongeveer een gulden per dag, die bijna binnen ieders bereik valt. En daarom is het juist te doen. Als iedereen over een zoodanige beurs beschikte, dat hij met zijn jongens de groote vacantie in het duin of op de heide zou kunnen doorbrengen, de vacantie-kampen zouden wellicht overbodig zijn. Ik zeg „wellicht”, want het verblijf in een vacantie-kamp is niet hetzelfde als hetgeen voor aankomende jongens een badhotel of familie-pension biedt, en het mist wat het luieren en slenteren aan het strand van een modebadplaats in negatief-gunstigen zin ten gevolge kan hebben. Het is hier niet de plaats daarover verder in bijzonderheden af te dalen. Zeker is, dat voor aankomende jongens en meisjes het verblijf buiten, wil het in alle opzichten goed zijn, andere en hogere, moeilijker eischen stelt dan voor volwassenen. Dit wordt helaas door sommige ouders wel eens vergeten, met het gevolg, dat een of ander uitstapje of reisje voor hun opgeschoten kinderen gedurende de groote vacantie, zou men er een balans van kunnen opmaken, niettegenstaande gebruiende wangen en veel plezier, wel eens een moreel en fysiek deficit zou hebben aan te wijzen. Het is niet voldoende, dat jongens, kinderen eigenlijk nog, in een gezonde streek verblijven, er een goed bed en behoorlijke voeding krijgen. Voor hen behoort daarbij toezicht, voortdurend toezicht, zonder dat zij daarvan merken, verder leiding, tactvolle, deskundige leiding bij uitstapjes, spelen en vermaken, ook weer van zoodanigen aard, dat zij zich zoo min mogelijk onder die gedaante komt aanmelden. Het gevoel van vrijheid, dat het woord vacantie o.a. in zich sluit, moet levendig blijven; wordt daaraan onder een of ander zoogenaamd wijs nuttigheidsmotief niet voldaan, dan zeggen de jongens of meisjes op een gegeven oogenblik: „Dank je”, en zij hebben groot gelijk.

Een geleide zelfstandigheid moet zich dus paren aan afwisselend vermaak en dit tegen een laag bedrag aan kosten. Want ook dit laatste heeft men, zooals wij reeds aanstipten, als eisch te stellen.

Van een dergelijk beginsel zijn het kamp van Volksweerbaarheid en dat, er vlak naast, van de Koninklijke Nederlandsche Weerbaarheids-Vereeniging, steeds uitgegaan. Men leeft er eenvoudig, maar degelijk en wenscht uit beginsel de uitgaven laag te houden. Als stilzwijgend hebben de jongens er gezegd: „Later, als wij zelf geld verdienen, komt de tijd van weelde misschien, op het oogenblik echter nu wij nog niet in staat zijn om de veters in onze schoenen te verdienen, pakken wij in het kamp zelf mede aan, achten wij geen werk te min voor ons, als dit in het kampbelang — dat ons belang is in die dagen — noodig mocht zijn”. Een prachtige gelegenheid overigens om tot het besluit te komen, dat, niettegenstaande de reeksen examens, die zij gedaan hebben, de verbazende geleerdheden op letterkundig en wiskundig gebied, in natuur-, schei- en andere „kundes”, waarmede zij in het dagelijksch leven vertrouwelijk leeren goochelen en die sommigen met een groote mate van eigendunk zouden kunnen bedreigen, hun handen practisch, feitelijk op elk gebied verkeerd staan. Het opslaan van zoo'n

Foto Heitmeier.

HET KAMP VAN DE KON. NED. WEERBAARHEID-VER.
HET VANGEN VAN WIELRIJDERS MET DEN LASSO.

tent, het in elkaar zetten van de cantine-eetzaal, waarin zij met een driehonderd gemakkelijk kunnen aanzitten, het schoonmaken van groenten, het administreeën van de kamp-brievenpost, het

Foto Heitmeier.

KON. NED. WEERBAARHEID-VEREENIGING, IN DE CANTINE.

lossen der kampgoederen, wat zou er weinig van terecht komen, als er geen eenvoudige voorgangers waren, om hun dat alles te leeren doen. Maar de jongens leeren hier op de heide geleidelijk beseffen, dat zelf zorgen hooger staat, prikkelender werkt op het

Foto Heitmeier.

INTERIEUR VAN EEN TENT VAN „VOLKSWEERBAARHEID”.

Foto Heitmeier.

KON. NED. WEERBAARHEID-VEREENIGING. EEN WELKOME GAST.

gezond gevoel van eigenwaarde, dan, zooals tot nu toe het geval was, onafgebroken verzorgd te worden. Een voorbeeld: in zoo'n kamp liggen duizenden guldens aan waarde verspreid, die men in leen heeft, waarvoor de kampeerenden de verantwoordelijk-

dier vereeniging, dragen een koninklijk goedgekeurde uniform, zij worden aangevoerd door hun eigen officieren, hebben hun officieren van gezondheid, hun officieren van administratie, in één woord alles, wat in een goed

dienst, die vooral 's nachts, natuurlijk hooge eischen stelt, al was het alleen maar vanwege het vreemde, indrukwekkende, het aangrijpende bijna, van 's nachts daar op die grootsche heide, waar alles in de duisternis wonderlijk fantastisch en geheimzinnig is geworden, rond te sluipen, en oor en oog den kost te moeten geven. En niet alleen den politiedienst organiseren de jongens, hun brandweerkorps hebben zij ook; zijn eerste taak is natuurlijk het preventief optreden, maar het beschikt toch over eenige brandspuiten klein-model, waarmede bepaalde jongens zich behoorlijk geoeftend hebben.

Het is onmogelijk hier in enkele regels alle bijzonderheden van de kleine maatschappij te noemen, maar zeker is, dat al die kleinigheden te samen ongemerkt een niet geringen invloed op het gezond besef van eigenwaarde, op het verantwoordelijkheidsgevoel uitoefenen, zonder echter, dat iemand deze droge, taale woorden ook maar een enkele maal uitspreekt.

Nu zijn die beide kampen niet gelijk en gelijkvormig, hoewel hun algemeen doel, hun groot plan, om het zoo eens uit te drukken, op hetzelfde neerkomt.

Het kamp der Koninklijke Ned. Weerbaarheids-Vereeniging, verreweg het oudste in jaren en reeds denkend aan een zilveren feest, is een militair ingericht kamp. De deelnemers zijn lid der vereeniging, dragen een koninklijk goedgekeurde uniform, zij worden aangevoerd door hun eigen officieren, hebben hun officieren van gezondheid, hun officieren van administratie, in één woord alles, wat in een goed militair korps noodig is. Die officieren zijn oudere leden, die nu in het drukke dagelijks leven nog voldoende tijd weten te vinden om de zorgen voor de belangen der vereeniging op uitnemende wijze te behartigen. De tucht, geoeftendheid van officieren en minderen staan op een hoog peil en om daarvan de overtuiging te krijgen, behoeft men slechts een enkelen kampdag mede te maken. De tweehonderd blauwkragen onder hun commandant, den eerste-luitenant Klein, vormen een keurkorps, dat zich met elken élite-troep van vreemde legers zou kunnen meten.

De jongens in het vacantie-kamp van „Volksweerbaarheid” vormen geen vereeniging. Het meerendeel der jongens is, evenals hun ouders — wij moeten het tot ons leedwezen vermelden — zelfs geen lid van deze sympathieke vereeniging, hoewel men zich voor niet meer dan een kwartje per jaar reeds als zoodanig kan doen inschrijven. Wij vertrouwen echter, dat dit anders zal worden, nu men door deze kampen o.a. zich een minder onjuist beeld van het streven van deze vereeniging gaat vormen en de kampjongens bij terugkeer in de plaats hunner inwoning hierdoor als vanzelf propaganda zullen maken.

Een militair kamp is het dus niet, hoewel men op verzoek der jongens zelfs ook eenige militaire oefeningen in het programma heeft opgenomen. Dit laatste achten wij geen voordeel. Militaire oefeningen zijn geen spelen, het is een fout op die wijze, onwillekeurig, den indruk te wekken, dat men in enkele uren zich tot een geoeftend veldsoldaat kan maken. Het zich voorbereiden voor de landsverdediging is een te ernstig, te diep ingrijpend vraagstuk, te moeilijk, om het als ontspannings-spelletje, als soldaatje-spelen te beoefenen en een anderen naam verdient, hetgeen men in een 10 à 12 dagen bereiken kan, niet. Trouwens, biedt voor de liefhebbers, — die toch de degelijkheid wel nummer één zullen stellen? — het kamp der Kon. Weerb. Vereeniging daarvoor een uitnemende, in elk opzicht beproefde gelegenheid.

En dit alles klemte te meer, daar de ondervinding leert, dat de kamptijd, die in het vacantie-kamp van Volksweerbaarheid bruto veertien

Foto Heitmeier.

„VOLKSWEERBAARHEID”. EEN BEVRIENDE KORFBAL-CLUB BRENGT EEN BEZOEK AAN HET KAMP.

heid dragen. Toch ligt dat alles in het kamp open en voor elken dief, elken schuimer als voor het grijpen. Veiligheids-sloten en linnen tenten zijn min of meer onverenigbare zaken. De jongens nu vormen om beurten de politie van het kamp, een politie-

deze sympathieke vereeniging, hoewel men zich voor niet meer dan een kwartje per jaar reeds als zoodanig kan doen inschrijven. Wij vertrouwen echter, dat dit anders zal worden, nu men door deze kampen

Foto Heitmeier.

„VOLKSWEERBAARHEID”. KORFBALSPEL IN HET KAMP.

dagen duurt, reeds te kort is, om alles te doen plaats hebben aan spelen, lichaamsoefeningen, tochtjes en uitstapjes, waarvoor het onvolprezen Gooi gelegenheid te over biedt.

In de eerste plaats helpen de jongens, zooals wij aanstipten, om beurten mede in de kampluushouding en de kamp-administratie. Overigens wordt de tijd besteed met gymnastische oefeningen in de open lucht en verschillende spelen. Voor deze beide takken van uitnemende lichaamsoefeningen zijn deskundige leiders aanwezig, die tevens de nieuwe, minder bekende, spelen als slinger-, vuist- en slagbal leeren beoefenen. Overigens maakt men fiets- en wandeltochten, bezoekt merkwaardigheden, zwemt en baadt, alles onder deskundige en — wat evenveel waard is — tactvolle leiding. Gaarne had men ook natuur-historische excursies in het programma opgenomen, maar, helaas, heeft zich tot nu toe daarvoor geen enkele leider op dit gebied beschikbaar gesteld. En juist op die leiding komt alles aan. Toch meenen wij, dat er onder de duizenden leeraren in gymnasiaal- en middelbaar onderwijs nog wel enkelen zullen gevonden worden, die een paar dagen van hun groote vakantie op de heerlijke Laarder Heide willen komen doorbrengen, daarmede toonende, dat het belang van hun leerlingen hun ook buiten de school een weinig ter harte gaat.

Het kampmateriaal, het servies, de douche-inrichtingen en dergelijke worden in bruikleen gegeven door het Departement van Oorlog en de Vereeniging „Volkswaerbaarheid”, terwijl door genoemd Departement ook eenig personeel beschikbaar wordt gesteld. Overigens zijn er eenige heeren, voor het meerendeel gymnastiek-leeraren, die geheel belangeloos een deel van hun groote vakantie opofferen, om als leider op te treden. Eén er van maakt daarop een uitzondering in zooverre, dat hij niet een deel van zijn groote vakantie, maar nagenoeg al zijn vrijen tijd er voor opoffert, omdat hij ook de geheele voorbereiding voor zijn

Foto Heitmeier.

KON. NED. WEERBAARHEID-VEREENIGING. CORVEE, GROENTE SCHOONMAKEN.

rekening heeft genomen; dit is de heer N. Speerstra te Amsterdam.

De jongens hebben met vijf of zes een tent, feitelijk alleen om in te slapen, daar de geheele dag of buiten of in de eetzaal-cantine wordt doorgebracht. In de cantine is een welvoorzien leestafel, er staat een piano, een spreekgestoelte voor voordrachten is beschikbaar en zoo worden de avonden onder zeer afwisselend kunstgenot doorgebracht, totdat om tien uur allen, behalve de wacht, ter ruste zijn, om kracht te verzamelen voor den volgende dag, die op de heide vroegtijdig begint.

EEN MOOIE NIEUWE PLANT.

ER worden tegenwoordig aan de planten, die voor versieringsdoeleinden moeten dienen, bijzonder hoge eischen gesteld. Wanneer er dan ook een nieuwe plant in den handel gebracht wordt, die èn door het groote publiek èn door de kweekers als om strijd geroemd wordt, dan mag men gerust aannemen, dat zij aan bijna alle eischen voldoet.

Dit is dan ook inderdaad het geval met de nieuwe *Gerbera*, die door den heer R. Adnet, eigenaar van de kweekkerij „La Roseaie” te Cap d’Antibes een paar jaar geleden in den handel gebracht werd.

Het eerst maakte ik kennis met deze plant op de groote Berlijnsche Tuinbouwtentoonstelling. De Fransche afdeling dankte een gedeelte van haar luister aan de prachtige inzending dezer planten van den heer Adnet, en zelfs veel Duitschers verklaarden onomwonden, dat deze inzending een der fraaiste was van de geheele tentoonstelling. Iedereen stond er verbaasd bij te kijken en een der eerste vragen, die men er elkander deed, was dan ook: „Heb je die nieuwe *Gerbera*’s van Adnet al gezien? Mooi hè?”

Sinds dien lazen wij in buitenlandsche bladen herhaaldelijk over deze fraaie bloemplant, en het deed ons dan ook zeer veel

genoegen, dat er op de derde Tijdelijke van de Nationale Bloemententoonstelling te Haarlem een groote inzending van aanwezig was, op werkelijk verdienstelijke wijze door den heer W. van Veen uit Leiden gerangschikt. Ook hier trokken deze planten de algemeene aandacht, en werden zij door vaklieden en leken ten zeerste geroemd.

Wonder is die algemeene ingenomenheid met deze bloemplant zeker niet. Aan groote sierlijkheid paart zij fijne bloemen met uiterst zachte kleuren. Zij wiegelen zich op somtijds meer dan 50 c.M. lange stelen, waardoor zij voor bloemwerk uitermate geschikt zijn, en, wat van niet weinig beteekenis is, afgesneden blijven zij zeer lang frisch. Een sprekend bewijs hiervan leveren wel de bloemen wier afbeelding hierachter staat. Deze maakten eerst de reis van Antibes naar Leiden, werden daar tien dagen in een kelder bewaard, en bleken toen zoo frisch te zijn, dat er nog een behoorlijke foto van te maken was. Geen enkele lezeres of lezer, die de hierachterstaande afbeelding ziet, zal vermoed hebben, dat deze bloemen reeds veertien dagen geleden afgesneden werden. Hiermede is zeker wel haar bruikbaarheid op sprekende wijze bewezen.

De *Gerbera hybrida* dankt haar ontstaan aan een kruising van de *Gerb. viridifolia* met de *Gerb. Jamesonii*. Van de eerste plant is al heel weinig bekend. Nieuw is zij zeker niet, want reeds in 1844 werd zij beschreven, doch in kultuur is zij nooit geweest, wat ook niet te verwonderen is, daar zij zeer weinig aantrekkelijks heeft, en haar vuilwitte bloemen weinig de aandacht trokken. Anders is het met *Gerb. Jamesonii*. Deze werd in 1878 het eerst in Transvaal gevonden door den heer Rehman, doch er zouden nog een jaar of tien verlopen eer zij in Europa werd ingevoerd. In het jaar 1888 zond de heer Bolus er planten van naar den Botanischen tuin te Kew en in het Bot. Magazine van het jaar 1889 werd zij op tab. 7087 voor het eerst afgebeeld. Op voorstel

van den heer Bolus werd haar door den heer J. D. Hooker de naam van *Gerbera Jamesonii* gegeven. Deze plant trok niet ten onrechte de algemeene aandacht, vooral om de fraaie bloemen. Deze zijn, zooals bij al de samengesteldbloemigen, waar zij toe behoort, tot bloemkorfjes vereenigd, die een doorsnede bereiken van $7\frac{1}{2}$ tot 10 c.M. Iedere bloeiwijze — gewoonlijk bloem genoemd — staat alleen op een krachtigen bloemstengel, die van 25 tot 45 c.M. lang kan worden. De straalbloempjes zijn aan de achterzijde dofrood, aan de bovenzijde daarentegen schitterend oranje-vermiljoen. De schijfbloempjes zijn klein en geelrood. Hoewel het een zeer fraaie bloemplant is, is zij toch nooit zeer algemeen verspreid geraakt, wat wel daaraan te wijten zal zijn, dat zij niet bijzonder gemakkelijk in de kultuur bleek te zijn, maar nog meer, wijl haar bloemen als snijbloemen minder geschikt waren. De eigenaardige roode kleur is te hard, en kan alleen buiten een goed effect maken. Slaagt men er echter in deze plant op een warm hoekje van den tuin goed aan den groei te krijgen, dan levert zij een prachtig gezicht op. De *Gerbera viridifolia* zoowel als de *Gerb. Jamesonii* zijn beide afkomstig uit Transvaal.

In de omstreken van Barberton komen zij op een hoogte van 1200—1500 M. voor, en vooral de winters kunnen daar tamelijk koud zijn.

Door nu deze beide soorten met elkander te bevruchten, is de heer Adnet er in geslaagd de verscheidenheden te verkrijgen, die zoo zeer de algemeene aandacht trekken. De planten op zich zelf gelijken in veel opzichten op de ouders. Uit den wortelstok ontspringen een aantal bladeren, die diep en ongelijk ingesneden, en dicht behaard zijn. De plant zelf is in geen enkel opzicht aantrekkelijk. De bloemen staan alleenstaand op bloemstelen, die een lengte van 30 tot 50 c.M. kunnen bereiken. Zij staan flink rechtop en hebben een doorsnede van ± 10 c.M., zij zijn zeer sierlijk van bouw, daar de straalbloempjes elkander niet raken, wat een buitengewone losheid aan haar voorkomen geeft. Doch het zijn vooral de fijne kleuren, waardoor zij zich onderscheiden. Wij zagen er die roomwit, zwavelgeel, oranje, zalmkleurig, licht en donkerpaars, en ook die donkerrood waren. Bijna geen twee bloemen hebben dezelfde kleur, en de zachte tinten zijn voor bijna alle doeleinden te gebruiken. Wonder is het dan ook niet, dat zij vooral de aandacht der bloembinders trokken, en lang zal het dan ook wel niet duren of men ziet ze in de verschillende bloemenwinkels aangeboden.

Een vraag van groot belang is het thans of deze *Gerbera* zich hier te lande goed zal laten kweken, en het is slechts de toekomst, die hierop antwoord zal kunnen geven. Als zeker mag men echter aannemen, dat blijken de bloemen goed verkoopbaar te zijn, de kweekers een weg zullen vinden om haar in grooten getale te verkrijgen.

Het voortkweken van de *Gerbera*’s kan op tweeërlei wijzen geschieden, n.l. door het scheuren der oude planten en door zaaien. Wil men een bepaalde verscheidenheid kweken, dan volgen men den eerst aangegeven weg, doch is het doel er spoedig een aantal planten van te hebben, dan is zaaien de meest aangegeven weg.

In den loop van het jaar ontwikkelen zich aan de zijden van de oude planten een aantal jonge scheuten. In het voorjaar maakt men den wortelhals voorzichtig bloot, en snijdt er dan met een scherp mes deze scheuten af. Aangezien de wortels zeer broos zijn en gemakkelijk breken, wordt daarna de aarde voorzichtig om de oude planten verwijderd, waarna de jonge plantjes kan afsnijden en afzonderlijk oppotten. De pas opgepotte planten moeten aanvankelijk in een gesloten ruimte geschermd gehouden worden. Doet men deze bewerking in het voorjaar, dan is de kans op slagen zeer groot.

Zooals wij reeds zeiden, verdient, wanneer men spoedig een aantal planten wil kweken, de kultuur van zaad verreweg de voorkeur. Zeker van de verscheidenheid is men dan echter lang niet, daar de *Gerbera's* zeer varieëren, doch hier staat tegenover, dat men steeds kans heeft nieuwe verscheidenheden te verkrijgen.

Een eerste vereischte is het, dat men goede, verse zaden bekomt, daar oude slechts zeer langzaam kiemen. Uit den aard is men voor het verkrijgen van zaden op een paar firma's aangewezen. Aangezien echter de vraag het aanbod nog altijd overtreft, behoeft men voorloopig voor oud zaad nog niet bevreesd te zijn. Ongetwijfeld zullen de bloemen, wanneer de zomer mooi, warm en droog is, ook hier te lande wel zaden voortbrengen, doch jammer genoeg behooren de droge, warme zomers tegenwoordig tot de zeldzaamheden. Verkrijgt men echter zelf zaden, dan moet men die een paar dagen, nadat zij geoogst zijn, uitzaaien.

Als aarde om op te zaaien, gebruikt men bij voorkeur een mengsel bestaande uit één derde lichten tuingrond, één derde goed verteerde bladaarde en één derde scherp zand. Aangezien de jonge zaailingen dadelijk een langen wortel maken, is het niet geraden in zaadtesten te zaaien, doch gebruikt men er liever potten voor, die dan echter vooraf goed gedraineerd moeten worden. De aarde moet voor het zaaien niet bevochtigd worden, en de zaadkorrels op pl. m. 1 cM. onderlingen afstand zoo in den grond gestoken worden, dat het zaadpluis er boven op komt te liggen. Daar zij echter dit pluisje nogal gemakkelijk verliezen, moet men, indien zij dit missen, goed naar het litteken zien. Het is toch van belang, dat de zaden niet ten onderste boven in de aarde worden gestoken. Doet men het op de goede manier, dan kiemen zij sneller en groeien dadelijk door, aangezien het kiemworteltje zich dan niet eerst behoeft om te buigen.

Heeft men de zaden op deze wijze uitgezaaid, dan worden de zaadpotten voorzichtig tot aan den rand in een emmer met water gehouden, zoodat dit van onder af in de aarde optrekt. Om het uitdrogen te voorkomen, worden de zaadpotten dan buiten de zon, in een temperatuur van ongeveer 50° Fahr. gezet, waar het zaad dan na een dag of veertien zal kiemen.

Hebben de zaailingen de grootte van een paar cM. bereikt, dan worden zij in potjes van pl. m. 2 cM. wijdte afzonderlijk opgepot, waartoe men denzelfden grond gebruikt, waarin gezaaid werd. Na het oppotten moeten zij behoorlijk aangegoten en aanvankelijk geschermd worden, doch veel water mag men ze verder niet meer geven, daar zij een vijand van vocht zijn. Na een week of wat zal men dan plantjes met 4 à 5 bladeren hebben. Zijn zij zoo groot en geraken zij z. g. n. aangeworteld, dan moet men besluiten of men ze op den vollen grond, dan wel in potten verder wil kweken. Besluit men tot het laatste, dan wordt het wederom tijd ze te verpotten, waartoe men een niet te licht, doch goed voedzaam en waterdoorlatend grondmengsel gebruikt, de potten, die men neemt, moeten diep, doch steeds goed gedraineerd zijn. Bij deze kultuur moet men niet uit het oog verliezen, dat zij veel voeding verlangen, wat men de jonge planten het best geven kan, door ze herhaaldelijk te verpotten in potten, die telkens iets grooter zijn. Kweekt men ze in potten, dan zullen zij waarschijnlijk — ten minste de heer Adnet beweert het — wanneer men ze des winters in een gematigde kas zet, met een temperatuur van 60°—65° Fahr. doorgroeien en een aantal mooie bloemen geven.

De kultuur op den vollen grond kan men doen in bakken of

op een rabat in den tuin, voor ons land zouden wij het laatste nog niet durven aanbevelen. Voor niets toch zijn de *Gerbera's* zoo bang als voor vocht en met onze afwisselende, somtijds zeer natte winters, is de kans zeer groot, dat zij zullen verrotten. Wil men ze in een bak uitplanten, dan moet die tot op een diepte van ongeveer 70 cM. uitgegraven worden. Eerst brengt men er dan een laag van ruim 10 cM. drainage in, en hierop ongeveer 25 à 30 cM. verteerd paardenmest. De bovenlaag moet vooral z.g.n. tonrond gemaakt worden, waardoor een goede waterafvoer verzekerd is. De plantjes worden op een onderlinge afstand van 25 cM. uitgeplant, waarna men ze aanvankelijk goed moet schermen. Bij het uitkiezen van een bak lette men er wel op, dat die goed lichtig, licht en zonnig gelegen is; drie eischen, die deze planten in de eerste plaats stellen. Zijn zij eenmaal goed aan den groei, dan kan men ze gaandeweg aan lucht en licht wennen en ten laatste de ramen geheel wegnemen. Is het echter des zomers koel en vooral regenachtig weêr, dan zal het geraden zijn de ramen weer op den bak te leggen, doch ze dan zoo wijd mogelijk op lucht te zetten. Van zware slagregens houden de *Gerbera's* toch niet.

Zijn de planten goed aan den groei, dan kan men ze nu en dan wat vloeimest toedienen, waarvoor zij zeer dankbaar zijn. Zoodra in het najaar het weêr koud en regenachtig begint te worden, zouden wij raden de ramen op den bak te leggen, doch ze voorloopig nog goed te luchten. Vriest het 's nachts, dan legt men den bak dicht en bij het intreden van strenge vorst wordt hij gedekt. Hoewel de ondervinding hier nog veel zal moeten leeren, gelooven wij niet, dat zij tegen strenge vorst bestand zijn, en houden wij het er voor, dat men beter doet ze vorstvrij te overwinteren.

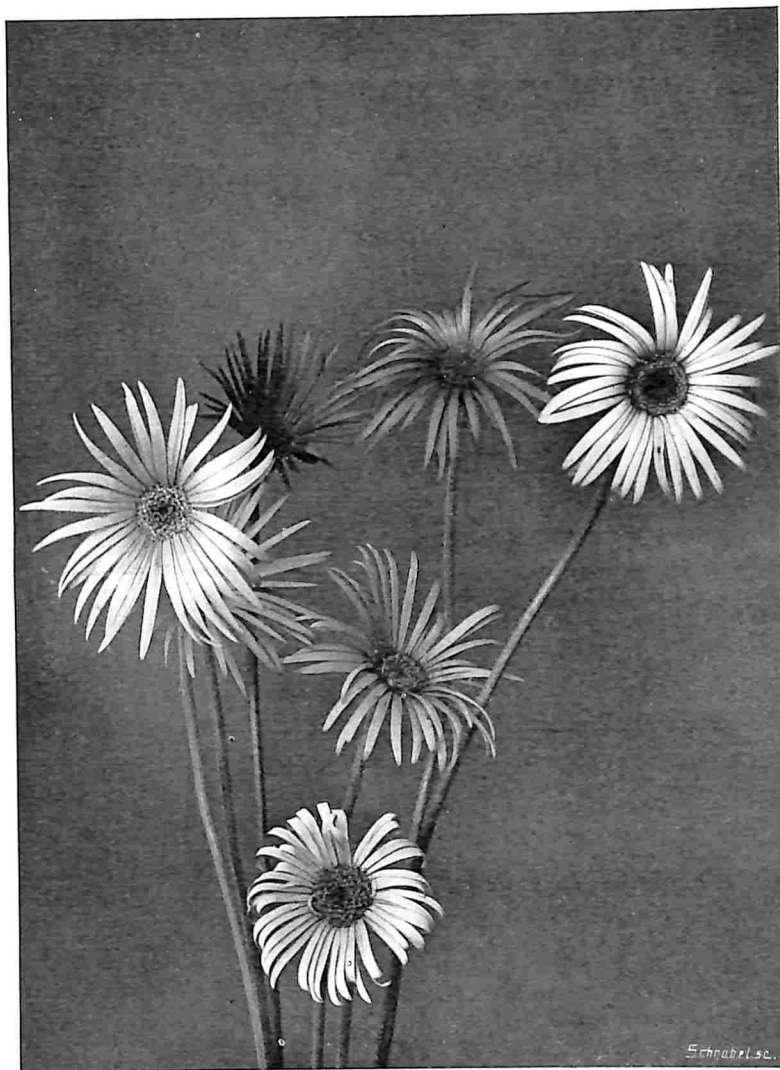
In het voorjaar zal men nu bemerken, dat de wortels, die een sterke neiging hebben om naar de diepte te groeien, de planten als het ware dieper in de aarde getrokken hebben dan wel goed voor haar is. Zij worden dan nagezien en de wortelhalzen weder vrij gemaakt. Verzuimt met dit, dan loopt men groot gevaar, dat zij in den loop van het tweede jaar daarop afrotten.

Wil men de *Gerbera's* buiten in den open grond uitplanten, dan kieze men daartoe een warm, licht en lichtig gelegen plek of rabat. De grond moet voedzaam, doch licht en vooral goed diep losgemaakt zijn. Zij worden dan in het voorjaar op een onderlinge afstand van 25 cM. uitgeplant, en aanvankelijk door [er takken omheen te zetten tegen te scherp zonlicht geschermd. Gedurende den zomer zullen zij nu wel goed doorgroeien, doch de vraag is hoe ze den winter door te krijgen, daar zij zoo gevoelig voor vocht zijn. Wij zouden raden ze niet te laat in het najaar met een

flinke laag turfstrooisel te dekken en hieroverheen nog wat blad te brengen. Het best zal zijn het strooisel zoo dik over de planten heen te brengen, dat het vocht er gedurende den winter niet doorheen kan dringen. Er zal zeker veel kans zijn, dat zij zoo behandeld den winter goed doorkomen. Daar de kultuur echter nieuw is kunnen wij niet met zekerheid zeggen, dat men zoo slagen zal. Dat het echter zeer goed mogelijk is ze in deze streken te overwinteren, bewijzen enkele prachtexemplaren van *Gerbera Jamesonii*, die reeds gedurende twaalf jaar in den Botanischen tuin te Cambridge zijn uitgeplant, en daar iederen zomer zeer rijk bloeien. Slaagt men er in de *Gerbera's* hier te lande te kweken, dan zullen wij zeker in het bezit zijn van een nieuwe, prachtige bloeiplant. Niet alleen bloemkweekers, doch allen liefhebbers, die over een tuin beschikken, raden wij ernstig aan om proeven met haar te nemen.

De heer Adnet deelt toch mede, dat hij planten heeft, die met 10 en 12 geopende bloemen tegelijkertijd prijken. Wanneer wij dan nog bedenken, dat die afgesneden ruim veertien dagen frisch blijven, dat zij de fijnste kleurnuancen toonen, die zich laten denken en zij op stelen van ½ M. lengte staan, dan zal men moeten toegeven, dat het een plant is wel waard er een proef mede te nemen.

E. Th. W.

NIEUWE GERBERA HYBRIDEN. (VERKLEIND).